

Педагогіка

методичні вказівки для самостійного опрацювання навчального матеріалу дисципліни для студентів **підготовки першого (бакалаврського) рівня** на період карантину

Викладач
Круглюк О.І.

ЗМІСТ

Кредит III. Теоретичні основи педагогічного процесу виховання особистості.

Тема 9. Сутність виховання як педагогічного процесу.

Тема 10 . Закономірності та принципи виховання.

Тема 11. Загальні методи виховання.

Тема 12. Особистість і колектив. Виховання особистості в системі учнівського самоврядування.

Тема 13. Основи сімейного виховання. Взаємодія школи і сім'ї.

Завдання для самостійного опрацювання

Тема 9. Сутність виховання як педагогічного процесу

Теорія виховання як розділ педагогіки. Завдання та функції теорії виховання. Окремі теорії виховання: теорія національного виховання, теорія професійного виховання, теорія морального виховання. Поняття змісту виховання. Проблема змісту виховного процесу у сучасній школі. Сутність та особливості національної системи виховання. Мета національного виховання.

Виховання як педагогічне явище, його місце у цілісному педагогічному процесі. Поняття виховання, його специфіка, рушійні сили. Гуманний характер системи виховання в українській народній педагогіці. Сфери виховного впливу: свідомість, емоційно- почуттєва сфера, навички і звички поведінки, переконання, потреби, здібності, характер. Етапи процесу виховання. Види впливів у вихованні: цілеспрямований і стихійний; функціонально-рольовий та особистісно-орієнтований. Критерії вихованості дитини. Результати процесу виховання та методика їх виявлення. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання. Самовиховання і перевиховання як складові процесу виховання. Самовиховання - вищий етап процесу виховання. Умови і фактори, що детермінують самовиховання учнів. Рушійні сили самовиховання. Організація самовиховання учнів. Педагогічне керівництво самовихованням учнів.

Перевиховання, його функції, етапи, принципи. Категорії дітей і підлітків, які підлягають перевихованню. Педагогічно занедбані та важковиховувані діти. Причини педагогічної занедбаності і важко вихованості учнів, шляхи їх попередження і подолання.

Тема 10 . Закономірності та принципи виховання

Процес виховання як система взаємодії педагога й учня, що забезпечує розвиток особистості. Закономірності процесу виховання. Діяльність і спілкування як основа виховного процесу. Трансформація зовнішніх впливів у внутрішні процеси особистості.

Основні компоненти виховного процесу: цільовий, змістовний, операційно-діяльнісний, аналітико-результативний. Взаємозв'язок і взаємовплив компонентів виховного процесу. Особливості процесу виховання.

Поняття про принципи виховання. Різні підходи до класифікації принципів виховання.

Характеристика основних принципів виховання: цілеспрямованість, зв'язок з життям, єдність свідомості і поведінки, виховання у праці, виховання особистості у колективі, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самодіяльністю учнів, повага до особистості вихованця у поєднанні з розумною вимогливістю до нього, індивідуально-особистий підхід у вихованні, наступність, єдність педагогічних вимог школи, сім'ї та громадськості, комплексний підхід у вихованні. Взаємозв'язок принципів виховного процесу.

Відображення принципів національної спрямованості, культуровідповідності, гуманізації виховного процесу, цілісності, превентивності, акмеологічного принципу, принципів суб'єкт-суб'єктної взаємодії, особистісної орієнтації і технологізації виховного процесу у „Програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні”.

Результати процесу виховання. Їх контроль та можливості виміру. Критерії ефективності виховного процесу. Педагогічна діагностика вихованості. Методи діагностики вихованості.

Тема 11. Загальні методи виховання

Поняття про методи, прийоми і засоби виховання. Різні підходи до класифікації методів виховання (класифікації Г. Щукіної, В.Сластьоніна, М. Ярмаченка та ін.). Система методів виховання.

Методи формування суспільної свідомості. Розповідь, бесіда (групова та індивідуальна), диспут, лекція, їх характеристика, вимоги до їх використання. Приклад у вихованні, його різновидності, функції. Переконавання і навіювання у виховному процесі.

Методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки. Формування громадської думки. Привчання і вправи у виробленні способів поведінки. Постановка педагогічних вимог до учнів. Доручення. Створення виховних ситуацій, використання спонтанних виховних ситуацій.

Методи стимулювання позитивної поведінки і діяльності учнів. Змагання, заохочення і покарання, їх характеристика. Вимоги до їх застосування.

Методи контролю й аналізу ефективності виховного процесу: педагогічне спостереження, анкетування, бесіда, аналіз результатів суспільно-корисної роботи, виконання доручень, створення ситуацій для вивчення поведінки учнів. Орієнтовні програми вивчення особистості учня та учнівського колективу.

Взаємозв'язок методів виховання, умови їх оптимального вибору та застосування. Сучасні технології виховання.

Виховання учнів у процесі навчальних занять. Виховний потенціал уроку: його організація, особливості взаємодії між його учасниками, зміст навчальної праці учнів, психологічна атмосфера на уроці.

Поняття позакласної і позашкільної роботи, їх завдання. Принципи організації позакласної і позашкільної роботи. Зміст позакласної та позашкільної роботи. Гурткова робота у школі. Основні позашкільні установи, завдання та зміст їх роботи. Спільна робота школи з позашкільними навчально-виховними закладами. Роль класного керівника в організації позакласної та позашкільної роботи з учнями.

Масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи, їх характеристика. Комплексні форми виховання. Взаємозв'язок різних форм позакласної і позашкільної роботи.

Характеристика окремих форм виховної роботи: година класного керівника, тематичні вечори, вікторини, вечори запитань і відповідей, політичні інформації, фестивалі, конкурси, огляди, конференції, тижні з різних предметів, зустрічі з видатними людьми тощо. Традиції народної педагогіки у позакласній і позашкільній роботі з учнями. Пошуки нових форм позакласної виховної роботи у сучасній школі.

Тема 12. Особистість і колектив. Виховання особистості в системі учнівського самоврядування.

Загальне поняття про дитячий колектив, його ознаки, функції. Основні типи дитячих колективів. Структура колективу. Загальношкільний і первинний колектив, їх структура. Офіційна і неофіційна структура колективу.

Гармонійне поєднання індивідуальних, колективних і масових форм роботи в процесі виховання особистості. А.С.Макаренко та В.О.Сухомлинський про

виховання особистості в колективі. Структура, типи, динаміка розвитку колективу. Динаміка розвитку колективу. Стадії та механізми становлення виховного колективу. Закони життя колективу. Стиль і тон колективу. Закон паралельної педагогічної дії. А.Макаренко про етапи розвитку колективу. Роль традицій, звичаїв у згуртуванні колективу. Міжособистісні стосунки у колективі. Умови успішного виховання колективних взаємин. Роль учителя у формуванні здорового психологічного клімату в учнівському колективі. Методика колективних творчих справ. Педагогіка співробітництва про створення класного колективу.

Тема 13. Основи сімейного виховання. Взаємодія школи і сім'ї.

Характеристика типів сучасної сім'ї: повна сім'я, окрема сім'я, проста сім'я, нуклеарна сім'я, складна сім'я, велика сім'я, егалітарна сім'я, авторитарна сім'я, дітоцентрична сім'я, благополучна сім'я, стабільна сім'я, дезорганізована сім'я, нестабільна сім'я, студентська сім'я, дискантна сім'я. Сім'я та її соціальні функції: репродуктивна функція, матеріальна функція, культурологічна функція, виховна функція. Вимоги до батьків як вихователів. Умови успішного виховання дітей у сім'ї. А.Макаренко про умови сімейного виховання. Типові помилки сімейного виховання. Труднощі й суперечності у сімейному вихованні дітей.

Поняття про зміст і напрями виховання у сім'ї. Розширення пізнавальних інтересів, формування духовної культури дітей. Виховання соціальної зрілості і сумлінного ставлення до праці. Формування здорового способу життя. Засоби і методи сімейного виховання. Організація життя дитини у сім'ї. Стосунки батьків і дітей як психолого-педагогічна проблема, її типові варіанти. Причини конфліктів між батьками і дітьми. Попередження конфліктів. Умови оптимізації стосунків батьків і дітей.

Законодавство України про шлюб і сім'ю, права та обов'язки батьків щодо виховання дітей.

Насилля в сім'ї. Шляхи профілактики та попередження насилля в сім'ї.

Інформаційні ресурси

1. Фіцула М. М.. Педагогіка. pedagogy.webukr.net/підручники-з-педагогіки-онлайн/м-м-фіцула-педагогіка/(Кафедра педагогіки вищої школи: підручники онлайн).
2. Гурський В.А., Присакар В.В. Педагогіка. Загальні основи педагогіки теорія освіти і навчання. У двох книгах. Книга 1: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Видання 2-е, доопрацьоване і доповнене. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2014.

Самостійна робота

до теми № 9. Сутність виховання як педагогічного процесу.

Проаналізуйте Концепцію національного виховання з погляду мети і основних напрямів національного виховання. Розкрийте сутність понять:

- мета національного виховання,
- загальнолюдські гуманістичні моралі,
- принципи загальнолюдської моралі,
- духовність,
- художньо-естетична освіченість і вихованість,
- трудова активність,
- фізична культура,
- екологічна культура,
- розвиток індивідуальних здібностей і таланту молоді.

Самостійна робота

до теми 10: Закономірності та принципи виховання.

1. Наведіть приклад, який підтверджує правдивість висловлювання, що вчинок будь-якої людини має моральних аспект, який виявляється в меті, виборі засобів, організації діяльності та наслідках.
2. Розкрийте складність і взаємозв'язок принципів організації виховної роботи в сучасній школі.
3. Обґрунтуйте значення кожного принципу побудови виховного процесу в сучасній школі:
 - принцип єдності загальнолюдського та національного;
 - принцип опори на традиційні та альтернативні моделі організації виховного процесу;
 - принцип послідовності, варіативності і доступності змісту, форм організації, методів засвоєння учнями соціального досвіду, морально-етичних норм поведінки;
 - принцип оптимального впливу на особистість різних соціальних інститутів виховання;
 - принцип систематичності і гнучкості моделей виховуючого середовища.
4. Заповніть схему. Виберіть із поданого переліку ті завдання, які є завданнями зазначених напрямів виховання:

Грудове виховання	Розумове виховання	Моральне виховання	Естетичне виховання	Фізичне виховання

1. Формування почуття прекрасного.
 2. Оволодіння правилами і нормами поведінки.
 3. Створення умов для формування фізичного здорового організму.
 4. Оволодіння основами наук, формування умінь та навичок.
 5. Формування любові до праці.
 6. Формування світогляду.
 7. Формування почуттів.
 8. Тренування і загартовування організму.
 9. Формування уміння бачити прекрасне в оточуючій дійсності.
 10. Виховання почуття поваги до людей праці і результатів трудової діяльності.
 11. Формування переконань.
 12. Виховання емоцій.
 13. Формування готовності до вибору професії та участі у праці.
 14. Розвиток інтелектуальних здібностей.
 15. Формування санітарно-гігієнічних умінь та навичок.
 16. Формування творчих умінь створювати прекрасне навколо себе.
 17. Озброєння уміннями і навичками трудової діяльності.
 18. Оволодіння методикою самостійної пізнавальної діяльності.
 19. Формування волі, спритності, краси рухів.
 20. Формування умінь та навичок моральної діяльності та поведінки.
5. Законспекуйте: зміст, напрями, шляхи та засоби національного виховання відповідно до Концепції національного виховання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/2041030/>
6. Тести для самоконтролю.

Розумове виховання – це...

- а) нагромадження певного фонду знань, розвиток мислення взагалі і різних його видів;

- б) цілеспрямована діяльність педагогів з розвитку розумових сил і мислення учнів по прищепленню їм культури розумової праці;
- в) прищеплення здатності людини мислити, відображати і пізнавати об'єктивну дійсність;
- г) розвиток мислення й пізнавальних здібностей людини.

Виберіть формулювання, яке найповніше і найточніше відображає основну мету виховання.

- а) виховання громадянина; б) виховання сім'янина;
- в) виховання всебічно розвиненої особистості; г) виховання громадського діяча.

Охарактеризуйте завдання розумового виховання.

- а) формування системи знань, формування світогляду, формування умінь і навичок культури розумової праці;
- б) формування світогляду, формування системи знань, формування навичок естетики поведінки;
- в) розвиток пізнавальних здібностей, психологічна і практична підготовка до праці, формування системи знань;
- г) розвиток пізнавальних сил учнів, психологічна і практична підготовка до праці, формування світогляду.

Розкрийте завдання морального виховання.

- а) вироблення навичок моральної поведінки, формування моральної свідомості;
- б) формування у учнів моральної свідомості, виховання моральних почуттів, вироблення навичок моральної поведінки;
- в) формування естетичних смаків, тренування і загартування організму;
- г) тренування і загартування організму, формування моральної свідомості, розвиток естетичних почуттів.

Перерахуйте завдання естетичного виховання.

- а) виховання естетичних смаків, формування естетичних понять і поглядів, переконань, вироблення навичок і вмінь вносити в життя красу, розвиток творчих здібностей;
- б) виховання художніх смаків, формування умінь і навичок творити прекрасне, виховання емоцій;
- в) розвиток творчих здібностей, розвиток пізнавальних здібностей, виховання емоцій;
- г) формування навичок естетичної поведінки, виховання емоцій, формування умінь творити прекрасне.

З'ясуйте завдання трудового виховання.

- а) психологічна підготовка до праці, підготовка до свідомого вибору професії, виховання моральних почуттів;
- б) психологічна підготовка до праці, підготовка до свідомого вибору професії, практична підготовка до праці;
- в) оволодіння основними принципами сучасного виробництва, формування вмінь і навичок використання простих знарядь праці;
- г) підготовка до свідомого вибору професії, практична підготовка до праці, вивчення всіх видів сучасного виробництва.

До завдань фізичного виховання відноситься:

- а) підготовка до захисту Батьківщини, виховання волі, розвиток пізнавальних здібностей;
- б) виховання здорової зміни, практична підготовка до праці, виховання волі;
- в) тренування і загартування організму, розвиток пізнавальних сил, формування волі;
- г) виховання здорової зміни, підготовка до захисту Батьківщини, підготовка до фізичної праці.

Моральне виховання – це...

- а) виховна діяльність школи і сім'ї, що має метою формування моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок;
- б) цілеспрямоване формування моральної свідомості, розвитку морального почуття й формування звичок моральної поведінки людини відповідно до певної ідеології;

- в) прищеплення норм і принципів, моральних ідеалів і почуттів;
г) прищеплення моральних норм і якостей, які є регулятором взаємовідносин у суспільстві, узгодження дій і вчинків людей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Академія, 2003.
2. Практикум з педагогіки : Навчальний посібник: Видання 2-ге, доповнене і перероблене / За заг. ред. О. А. Дубасенюк, А. В. Іванченка. – Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2002. – 482 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/7574/1/Practic_pos.pdf
3. Концепції національного виховання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/2041030/>

Самостійна робота

до теми № 12. Особистість і колектив. Виховання особистості в системі учнівського самоврядування.

1. Складіть 10-15 правил для педагога-вихователя з керівництва дитячим колективом.

Самостійна робота

до теми № 13. Основи сімейного виховання. Взаємодія школи і сім'ї.

Тема твору-есе

Вплив родинного виховання на розвиток дитини.